

*Acta synodi Doccumanae den 2 Junij deses jaers
1618.¹⁾*

Nae aenroepinge van Godes h. naem zijn wt die gecommiteerde dienaren der respect. classen bi de meeste stemmen tot praesidem gecoren D. VINCENTIUS JACOBI, dienaer des h. evangelii tot Leekum, ende tot scribam HUGO PETRI SNECANUS, predicant tot Oosterwierum.

Daernae zijn oovergelewert, gelesen ende geapprobeert die credensbrieven van den gecommiteerde dienaren ende ouderlingen der respect. classen.

Dienvolgende is bevonden, dat wt den classe van Doccum verschenen zijn: als dienaers D. HERO ULDRICI, predicant tot Oldkercke, ende FOCCO JOANNIS tot Holwert, ende als ouderlingen FOCCO VAN AYSMA, secretaris van Ferwerderdeel, ende POPKE WARTMANS, ouderling tot Collum;

wt den classe van Leeuwarden: als dienaren NICOLAUS JOANNIS, predicant tot Berlkum, ende VINCENTIUS JACOBI tot Leekum, ende als ouderl. TIERCK ABBES, schepen binnen Leeuwarden, ende DIRCK WILLEMS aen S. Anna-parochie;

wt den classe Silvana: als dienaren D. JOANNES OVERNÆUS, dienaer J. Ch. tot Hascherdijcken, doch niet verschenen om zijn cranckheit (ende volgens dien geexcuseert) ende ULPIANUS EPÆI tot Oldeboorn, ende als ouderling SIURDT WIARDA tot Ackrum ende AESGA POPPES tot Goingerijp;

wt den classe van Sneeck: als dienaeren HUGO PETRI, dienaer Je. Ch. tot Oosterwierum, ende D. BERNARDUS MANDEVJL, dienaer tot Goinge cum annexis, ende als ouderlingen ANDRIES SUEERDS binnen Sneeck ende WIBRANT HEERCKES tot Bosum, ooc niet verschenen om zijn cranckheit ende volgens mede geexcuseert;

wt den classe van Bolswaert: als dienaeren AELTIEN REINERS, dienaer tot Worcum, ende ALBERTUS NIENHUIS, predicant tot Borgert cum annexis, ende als ouderlingen TACO VAN AYSMA ende EPKE BIENTIES tot Mackum;

wt den classe van Franiker: als dienaren D. MEINARDUS VOMELIUS, dienaer

¹⁾ Deze acta moeten hier volgen, doch zijn in onzen codex opgenomen na de acta der op 30 September te Leeuwarden gehouden synode.

tot Schalsum ende Boer, ende WATZE WATSIS tot Vinssum, ende SIBRAN BONGA tot Kimsert ende mr. JAN HENDRIX tot Harlingen als ouderlingen.

Is mede gelesen die commissie van de E. heeren Staten deser provincie, ende zijn wt haer E. Mogende collegie gecommiteert ende gecompareert die edele achtbare ende discrete heeren ERNST VAN AELUA ende REINIER HARINGS, diewelcke met schuldige eerbiedinge van de synodale vergaderinge zijn ontvangen.

Is daernae overgelevert den broederen des synodi seeckere missive der E. heeren Staten aengaende die saecke RODOLPHI ARTOPÆI met eenige bigevoegde stucken, tot openinge van de saecke dienende, in de vergaderinge voorgelesen.

Is ooc den synodo overgelevert ende mede voorgelesen een brieff van D. ARTOPÆO, waerin van hem versocht werde om eenige personen zijnen party sijnde te citeren, twelck van den synodo als onnodich is affgeslagen, ende ter contrarie besloten met een brieff door een seecker bode hem te belasten om selfs op het spoedichste te sien te compareren ende reden zijns appels gevendt hetselve te vervolgen, ofte dat by faute van dien evenwel daerin gehandelt sal worden nae behooren.

Daernae zijn gelesen die acta des verleden synodi, gehouden binnen Harlingen, ende zijn dese naevolgende saecken in naeder consideratie genomen van den tegenwoordigen synodo:

1. Nopende het concept van boeckdrucken is bij desen synodo besloten, dat die deputati synodi met die curatoren academiæ van haer daertoe versocht zijnde by den E. heeren Staten sullen versoecken personen tot opsichters op die druckerijen.

2. Aengaende die resolutie van de schoolmeesters om ombequaeme te weeren ende bequaeme in plaetse van dien weder in te stellen wordt gecontinueert doude resolutie hierover genomen.

3. Op die questie, oft dr. MACCOVIUS, theologiae doctor maer geen predicant zijnde, mach examineren ende tot den kerckendienst ordoneren, is bi den meeste stemmen der classen goetgevonden, dat hij sulx collegialiter met andere professoren theologiae wel mach doen.

4. Op die suaricheit van het trouwen der gedoopten met den ongedoopten wert hetselvige noch gelaten bi den voorige resolutien, mids den saecke ten principale laetende berusten tot den sinodum nationalem, waertoe men goede hoope heeft. Is mede geresolveert, dat diegene, die hier in dese provincie ofte in Gronigerlant affgeslagen worden, op een ander plaetse niet in het houelijck bevesticht worden sullen mogen.

5. Aengaende die combinatien worden die classen wederom vermaent haer best hierin te doen neerstelijck omsiende, waer bequaeme separatien van dorpen geschien can, ende dieselve te bevorderen.

6. Belangende die beroepinge der dienaren, die alrede in denste staen oft die geholden souden zijn haere beroepinge, die op haer worden gedaen, den classi te presenteren, is bij desen synodum besloten een iegelijck zijn vrijheit daerin te laten, tenwaer hij onstichtelijck stonde.

7. Opt stuck der beroepinge der dienaren om bij deselve te hebben tue dienaers wt den classe, waeronder die plaetsen sorteren, is bi den deputaten synodi vercregen volgens haeren last seeckere apostille der E. heeren Staten. Ende wordt den deputatis vorder belast te versoecken bi den E. heeren voorgenoemt, dat d'uitschrijvinge vant hetselvige placat gedaen ende voorts ter executie gestelt mach worden.

Peticularia des voorleden synodi.

8. In de saecke van LAMBERT JANSSEN aengaende die straffe, in verscheiden synoden hem opgeleit, is besloten, dat men hem alsnoch kercklijck sal vermanen door den deputaten synodi om die sententie van verscheidene synoden over hem gevelt nae te comen, ofte bij faute van dien dat men met die kercklijke disciplin sal procederen.

9. In den saecke DANIELIS JOANNIS is besloten, dat die kerckenraedt van Sneeck geassisteert met tue dienaers desselven classis ende met tue deputaten synodi hem alsnoch eens ernstelijcken sullen vermanen om hem wederomme tot eenicheit der kercken deser provincie mitsgaders bij die oprechte suiverheit der leere, die in deselve geleert wordt, wederom te vervoegen, ende bij faute van sulx dat men voorts met die kercklijke discipline sal tegen hem procederen. Doch alsoo DANIEL voorsz. in den synodo is verschenen ende aen den broederen versocht heeft, ten eersten dat seeckere concept van zijn gevoelen in scriptis overgegeven desen actis sinodi geinsereert, ten tueden dat hij voor een lidtmaet der gemeente binnen Sneeck getollereert mochte worden tot den nationalem synodum toe, is besloten: op het eerste punt sulx onnodich te zijn, maer dat het concept voorsz. int boeck der deputaten synodi bij zijn voorgaende verclaringe, aldaer gedaen, gestelt sal worden; belangende het 2 refereert het synodus hem tot die voorgaende resolutie. 1)

Gravamina synodi praesentis.

Hiernaes is geprocedeert totte gravamina, die van den classibus op dit tegenwoordige synodus overgesonden zijn.

1) Van hier af tot aan de onderteekening zijn de acta met een andere hand geschreven.

1. Opt eerste gravamen classis Leowerdianae, hoelange tevoren lidmaten der gemeynte Jesu Christi behoren geweest te zijn diegene, die nieuwelijcx totten dienst der kercken sullen toegelaten worden, is besloten, dat sulcx tenminsten twee oft drie jaren tevoren behoort te geschieden, eer sy of van den classibus of van den professoren toegelaten worden.

2. Op het tweede gravamen, of oock niet alle appellatien, die van den classe totten deputaten synodi geschieden endesovoorts, behoren te geschieden durante judicio aut coetu, is besloten, dat se geschieden sullen durante coetu ofte, indien de vergaderinge is gesloten, dat se op den selvigen dach by den praesidem ofte scribam ofte den dienaer loci aengegeven sullen worden.

3. Opt derde gravamen alsoock op het eerste classis Snecanae van gelijcken inhoudt, of d'appellanten niet behoren eenigermaten d'oncosten te dragen, die daer vallen, als van hun appel gehandelt wort, is besloten, dat sy by provisie de oncosten sullen staen, mits dat se haer regres sullen hebben op de appelleerde tot decisie der deputaten synodi.

4. Op het vierde gravamen, of oock eenige saken, daarvan geappelleert wort van den deputatis synodi totten synodum, niet behoren by provisie executabel te wesen, ende welcke die zyn, alsoock mede op het tweede gravamen classis Sylvanae van gelijcken inhoudt is besloten, dat in saken van beroepinge geen appellen verder mogen vallen dan totten deputatos synodi, maer in andere saken wort hetselve gelaten in arbitrio ende het oordel der deputationum synodi, mits dat hiervan eerst metten respectieve classen communicatie werde gehouden, welcken die dingen zyn, die executabel sullen wesen.

5. Opt vijfde ende laeste gravamen, of oock niet de proefpredicatie voor het h. avontmael behoren anders als op de naestvoorgaende Sondagen te geschieden, is besloten, dat se behoren te geschieden op de naeste Vrydach of Saterdach voor de actie des h. avontmaels.

6. Opt eerste gravamen classis Sylvanae, alsoo voor een jaer ofte twee seker ledemaet der kercke Christi in overspel hem verlopen hebbende nae tversterven van sijn huysvrouwe deselve persoon wederomme tot sijn huysvrou heeft genomen, welke ledemaet nae verscher daet van den predickstoel opentlyck voorgesteld zijnde sedert die tijdt hem redelijck gedragen heeft, versoekende middelertijt met dit tegenwoordige wijff int houwelijck bevesticht ende totte gemeenschap des h. avontmaels toegelaten te worden, de vrage is, hoe een dienaer hem in alsulcken geval houden ende dragen sal. Is geresolveert ende besloten, dewijle dattet is continuatio adulterii, voormaels by haer bedreven, dat se niet en mogen in haer

houwelijk bevestigd worden noch oock, solange sy in sodanigen staet met malcanderen leven, totte gemeenschap des h. avontmaels opgenomen ende toegelaten.

7. Op het tweede gravamen, nadien die Jesuiten veelvoudich dese landen doorlopen, waerdoor de Paepsgesinde seer stout worden, ende oock also de tegenwoordige middelen op dat stuck genomen de swaricheyt niet wechnemen, oft niet raedtsaem waere, dat de broeders op het synodum verschijnende andere bequame middelen hiertoe dienstich mochten ramen, is besloten, dat een yegelyck dienaar by syn overicheijt sal aenhouden om de placaten hierover int werck te stellen.

8. Op het derde gravamen alsoock mede op het tweede classis Sne-canæ van gelycken inhoudt, oftet niet goedt waer, dat een dienaar uyt elcken classe van diegene, die op het synodum comen, gestemdt werde, die terstont nae het besluyt int eynde des synodi d'acta excipiere ende uytshrijve ende late deselve van den praeside ende scriba collationeren ende onderteycken, die oock solange sullen moeten blijven om also deselve sonder vertoeven een yegelyck respectieve classe over te leveren in de eerste naestvolgende vergaderingen, is besloten, dat sulcx nu ende nae desen voortaan sal geschieden.

9. Opt eerste classis Bolswardianæ, dat doch eens alle goede oude resolutien int werck mochten gestelt worden, ende dat tot dien eynde het synodale extract, by den vier gecommiteerden des voorleden synodi van nieuws oversien, nu eyntlicken in desen synodo gelesen ende afgedaen werde, is geresolveert ende besloten, dewijle het in eenige classibus noch niet gelesen en waer, dattet alsoch by allen classen wederomme gelesen sal worden, ende indien eenige swaricheyt noch daerinne bevonden wort, dat deselve geannoteert ende daervan gravamina gemaect worden om in den toecomenden synodo overgelevert ende gedecideert te worden.

10. Op het vierde gravamen, of wel in eenen kerckenraedt twee ofte meer bloetverwandten mogen sitten, ende of sy in specie haer andere bloedtverwandten door haer stemmen tot eenige kerckelicke diensten mogen vorderen, ende of sulcx mach geschieden in sodanige gemeenten, daer alle ledematen hoeft voor hoeft haere stemmen hebben, is besloten, dattet geschieden mach, wanneer daer maer vleeschelicke affecten buytengesloten worden.

11. Opt vijfde gravamen, of het niet oorbaerlijck en zy, dat elke kercke ten platten lande diaconen, daer sy noch niet en zyn, verordinere om collecten te versamelen voor haer ofte haere nabuyrige nootdruffige

gemeenten, tzy dat se selfs ingesetene armen hebben ofte niet, is besloten, dat waer het met stichtinge geschieden can, dattet aldaer wel geschieden mach.

12. Op het sevende ende laeste gravamen, hoedat de heydensche comoe-dien ofte schouspelen, die tot Leeuwarden ende Boolswerdt tegens verscheydene synodale resolutien wederomme doorbreken, op het gevoechlijkste voortaan sullen mogen verhindert worden, is geresolveert, aengesien tsynodus hope gecregen hadde, dat sulcx welhaest ophouden soude, dat de respective classes haere beste sullen doen om sulcx mette beste mid-delen af te krijgen.

Naedat de gravamina afgedaen waeren, so is voorder ge-proceddeert totte particularia.

1. Ende ten eersten is voorgecomen de sake van de onderteyckeninge des Catechismi ende Nederlandtsche Confessie, in dewelcke swaricheyt gemaectt werde in den classe van Dockum by eenige dienaeren, waerop by den broederen des synodi eendrachtelicken is besloten, dat diegene, die sulcx noch niet hebben gedaen, gehouden sullen zyn tselvige te doen in de eerste classicale vergaderinge, uyt oorsake van twelcke benevens den classe van Dockum oock allen anderen classibus opgeleydt ende bevolen wort, indien yemant onder haer alsnoch is, die tselvige niet hebben gedaen, daertoe niet alleen vermaent maer oock geconstringeert worde.

2. In de sake van de beroepinge van Steens, gedaen op den persoon ARNOLDI MATTHÆ, also ARNOLDUS voor den synodo tegenwoordich van den E. grietman DONIA ende doctore ECCIO cum sociis is beschuldicht van verscheydene mishandelingen, naedat de voorsz. beschuldigen mette documenten ende bewijsredenen daertoe dienende van den synodo zyn geexamineert, is bevonden, dat ARNOLDUS van alle alsulcke beschuldigen vry is, waerop de voorsz. beroepinge op hem gedaen geexamineert ende alles, wat daertoe dienstich was, ondersocht ende wettelyck bevonden zijnde wort volgens dien ARNOLDUS voorsz. van den synodo gewesen uyt cracht van deselvige by de gemeente van Steens hem te vervoegen. Doch also de grietman voorsz., geassisteert met doctore ECCIO, wederomme is verschenen, clagende dat sy wat meer totte sake dienende hadden in te brengen, so wort de sake gewesen totte deputatos synodi, geassisteert met twee van den h. Gedeputeerden tot believen van denselven, om tgene voorders tegens hem ARNOLDUM van haer ingebracht sal worden breder te examineren, mits dat ARNOLDUS hem solange van die plaetse sal onthouden. Ende ingevall hy mochte door sulcx van sodanige beschuldigen overtuycht worden, sal de beroepinge voor niet ende van geender weerden gehouden worden.

3. Aengaende de sake van de gemeente van Blije ende Hogeenthum tegens haeren dienaer ROUCKE JOHANNIS, naedat de broederen des synodi haer op deselvige geïnformeert hadden, hebbent gewesen aen den deputatos synodi om met de eerste gelegentheynt de sake af te handelen.

4. Nopende het appell der ledematen der gemeynte Christi binnen Grou van den deputaten synodi op desen tegenwoordigen synodum, nae genoechsame ondersoeckinge der documenten ende bewijsredenen, van beyde sijden by den synodo ingebracht, is de beroepinge op den persoon LAURENTII TACONIS afgeslagen, ende den ingesetenen is geordineert metten eersten te procederen tot een nieuwe electie in conformiteyt van de kerckenordeninge ende landtsresolutie.

5. In de sake hangende tusschen RODOLPHUM ARTOPÆUM, appellant ad synodum Doccumanam ter eenre, ende de kerckenraedt van Franiker, in haer qualiteyt geappelleerde ter anderer sijden, nopende sekere sententie, by den deputaten synodi den 29^{en} Januarij laestleden binnen Leeuwarden gepronuncieerd, tsynodus tegenwoordich binnen Dockum vergadert, in de vrese des Heeren rijpeliĳck gelettet hebbende op alles, wat in desen diende geconsidereert te worden, verclaert hem appellant by de voorgeroerde sententie niet boven recht beswaert, maer de sententie der deputaten synodi wel gewesen ende volgens by hem RODOLPHUM tonrechte geappelleert te zijn, ordonnerende tsynodus voorss. hem nae de voornoemde sententie te reguleren. Aldus gepronuncieert in de synodale vergaderinge binnen Doccum opten 9^{en} Junij voor noon.

ARTOPÆUS dese sententie gehoort hebbende heeft viva voce hiervan geappelleert ad synodum nationalem ter praesentie van de burgemeester WILJE JACOBS ende JEROEN WILLEMSZ als gecommiteerde van den kercke van Franeker, waertegens de gecommiteerde voorsz. protesteren de nullitate appellationis, refererende haer totte apostille der E. heeren Staten, staende in margine van de remonstrantie des kerckenraedts, der rescriptie des magistraets ende des antwoordts ARTOPÆI, luydende aldus: Syn Genade mitsgaders de Gedeputeerde Staten van Vrieslant alles gesien consenteren RODOLPHO ARTOPÆO om sijn appell, tegens de sententien der deputaten synodi ingebracht, opten aenstaenden synodum te vervolgen, mits dat hy gehalten sal zyn nae te gaen, tgene alsdan by denselven synodo sal worden uytgesproken, ende middelertijdt hem te onthouden van den kerckendienst. Actum den 20^{en} Martij 1618 voor noon. Onderstondt: Per ordonnantie der Gedeputeerde Staten van Vrieslandt. Ende was onderteykent: A. AYSMA.

6. Opt versoeck van PIECKE ANSCHES om gepromoveert te mogen worden totten scholasticam functionem binnen Staveren by den magistraet aldaer

wort het classis van Boolswert belasticht om sulcx den magistraet te remonstreren ende hem daerinne te helpen bevorderen. Ende ingevalle tselvige aldaer niet wil gelucken, wort den deputatis synodi belast tselvige voorts den heeren Gedeputeerden te remonstreren.

7. tVersoeck TAMMONIS LYRANI, aen den synodum gedaen, wort alsoch den deputaten synodi belastet om tselve so by den E. heeren Gedeputeerden alsoock by weygeringe van dien by den heeren volmachten deser provincien te bevorderen, ten eynde hy als emeritus een jaerlicx stipendium mach vererijgen.

8. Nae desen zyn tot deputaten synodi voor desen jaere gecoren dese navolgende personen:

uyt den classe van Dookum CHRYSOPHORUS SWAGEMUS, dienaer tot Nijkerck, ende BODUS CLAESZ, olderling tot Holwert.

Die van Leeuwarden continueren nae de ordre der vier mannen, die tot haer is gecomen, ende zijn: HIERONYMUS HONERBRINGA, dienaer tot Huysum, ende SIUCKE SIUCKESZ, olderling tot Marrum.

Uyt den classe Sylvana zyn voor twee aenstaende jaren gecommiteert: JOHANNES KLINCKHAMERUS, dienaer op de Jouwer, ende TINCKO VAN ANDRINGA, grietman tot Oldeboorn als olderling.

Uyt het classis van Sneeck: GAIUS AGGÆI, dienaer tot Isbrechtum, ende HANNE SIMONSZ, olderling te Sneeck.

Uyt den classe van Boolswert: GODSCHALCKUS AELTIUS, dienaer binnen Boolswert, ende TIMEN FRANZS, olderling mede aldaer.

Uyt den classe van Franeker: PHILIPPUS DANIELIS EYLSHEMIUS, dienaer binnen Harlingen, ende JEROEN WILLEMSZ, olderling tot Franeker.

9. De rekeninge van den deputaten synodi is van den synodo ontfangen ende door den praesidem ende scribam in haer recesboeck geparagraphiert.

10. De E. h. gecommiteerde Staten vorengemeldet zyn van den synodo bedanckt geworden voor haere presentie ende goede diensten in den synodo bewesen, ende haere E. E. zyn de resolutien desselvigen gerecommendeert om favorabelijcken haeren collegio te rapporteren, sijn daerbeneffens mede gebeden haer beste hierin te willen doen, dat se een goeden effect mogen sorteren.

11. Eyntlijk ende ten laesten is censura morum gehouden, ende het synodus is met dancksegginge ende aenroepinge des naems Godts mitsgaders broederlicke groetenisse in vrientschap gescheyden op huyden den 9^{en} Junij 1618.

Aldus gesloten in de synodale vergaderinge, gehouden binnen Dockum op dato als boven ende uyt name ende last van den synodo voorsz. by den praesidem ende scribam onderteyckent.

VINCENTIUS JACOBI HEMPENIUS, praeses synodi Doccumanae.
HUGO PETREIUS SNECANUS, ejusdem synodi scriba. 1)
